

Postoj žen k partnerství a rodičovství

Elena Výtisková

Bakalářská práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Elena VÝTISKOVÁ**
Osobní číslo: **H08245**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Postoj žen k opakovanému rodičovství**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti rodičovství a rodiny.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HANÁKOVÁ, P., HECZKOVÁ, L., VĚŠINOVÁ E., *V bludném kruhu: mateřství a vychovatelství jako paradoxy modernity*. 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-49-0.

MATOUŠEK, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-19-9.

MOŽNÝ, I., *Sociologie rodiny*. 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-75-3.

ŠVAŘÍČEK, R. et al., *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry*. 1.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Eva Machů, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **25. ledna 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **6. května 2011**

Ve Zlíně dne 25. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 2.5.2011

Elena Vy'k'skora

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odjírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Abstrakt česky

Bakalářská práce se zabývá postojem žen k partnerství a opakovanému rodičovství. Úvod teoretické části je věnován popisu rodiny, její funkce a současného stavu. Dále je zde popsáno partnerství, okolnosti důležité pro volbu partnera a partnerský vztah. Závěr teoretické části se zabývá rodičovstvím. Praktická část je zaměřena na výzkum plánování, změn a hodnocení rodičovství.

Klíčová slova: rodina, volba partnera, partnerský vztah, rodičovství, rodičovská role, narození dítěte

ABSTRAKT

Abstrakt ve světovém jazyce

This thesis deals with the attitude of women to partnership and re-parenting. Introduction of The theoretical part is devoted to the description of the family, its function and status quo. There is also described in partnership, the circumstances relevant to the choice of partner and relationship. Conclusion of The theoretical part deals with parenting. The practical part is focused on research planning, change and evaluation of parenting.

Keywords: family, partner selection, relationship, parenting, parental roles, child birth

Děkuji Mgr. Evě Machů Ph.D. za cenné rady, metodické vedení a pomoc při zpracování bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 RODINA.....	13
1.1 FUNKCE RODINY	14
1.2 SOUČASNÁ RODINA	17
2 PARTNERSTVÍ A PARTNERSKÝ VZTAH.....	19
2.1 VOLBA PARTNERA	19
2.2 PARTNERSKÝ VZTAH	22
2.2.1 Nesezdaná soužití.....	22
2.2.2 Manželství.....	24
3 RODIČOVSTVÍ	25
3.1 MOTIVACE K RODIČOVSTVÍ	25
3.2 PŘECHOD K RODIČOVSTVÍ	26
3.3 RODIČOVSKÁ ROLE.....	28
3.4 PODMÍNKY ODPOVĚDNÉHO RODIČOVSTVÍ.....	31
3.5 NAROZENÍ DÍTĚTE	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 POPIS VÝZKUMU	35
4.1 CÍL VÝZKUMU	35
4.2 DRUH VÝZKUMU	35
4.3 VÝZKUMNÁ METODA.....	35
4.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	36
4.5 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	37
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEJICH INTERPRETACE.....	38
5.1 SOUČASNÝ STAV RODINY	38
5.1.1 Rodina a širší rodina.....	38
5.1.2 Ekonomická situace.....	39
5.1.3 Partnerský vztah	40
5.2 PLÁNY V OBDOBÍ VSTUPU DO ŽIVOTA	40
5.2.1 Představa o plánovaném počtu dětí.....	40
5.2.2 Výběr životního partnera.....	41
5.2.3 Podmínky rodičovství	42
5.3 ZMĚNY A HODNOCENÍ RODIČOVSTVÍ PO NAROZENÍ DĚTÍ.....	43
5.3.1 Změny po narození dětí.....	43
5.3.2 Hodnocení dosavadního rodičovství	44
5.3.3 Plánování třetího dítě	45

5.4	SHRNUTÍ VÝZKUMU	46
ZÁVĚR	.....	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	.....	50
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	.....	52
SEZNAM TABULEK	.....	53
SEZNAM PŘÍLOH	.....	54

ÚVOD

Prudké změny, které nastaly ve společnosti v průběhu posledních desetiletí, se zrcadlí i v proměně rodiny. Dnešní společnost se zaměřuje především na úspěchy a výkonnost člověka v zaměstnání, a rodina se odsouvá na „vedlejší kolej“. Přestává být pojímána jako fungující uzavřený celek, ale stává se společenstvím jednotlivých individualit žijících na stejném místě. To rozhodně snižuje její důležitost nejen pro její členy, ale také pro okolí.

Posun nastal i v liberalizaci partnerského soužití. Pro založení rodiny se dnes nevyžaduje, aby partneři byli manželé. Rodiče nevybírají svým dětem budoucího partnera a nemusejí souhlasit ani se sňatkem. Lidé si volí partnera na základě vzájemně projevených citů. Počet dětí bývá obvykle po různě dlouhé době partnerského soužití plánován, a tento plán vychází z dohody partnerů. Vliv na něj má především rozhodnutí ženy, která v podobě antikoncepce nebo poměrně liberálního přístupu k interrupcím má možnost volby. Okolí rozhodnutí mít děti sice navenek oceňuje, ale není mu připisována téměř žádná společenská prestiž.

Současné ženy mateřství často odkládají, pokud se „náhodou nedostaví samo“, aby nejdříve vybudovaly kariéru, a naplnily své osobní zájmy. Ovšem po naplnění těchto potřeb mateřství přesto zvažují. Velmi dobře si uvědomují jeho negativní dopad v podobě přerušení nebo pozastavení profesního růstu. Jsou tak většinou postaveny před nelehkou volbou. Přesto lze nalézt mnoho různých řešení v podobě například částečného úvazku, aktivní pomoci prarodičů, nebo dnes již ne až tak neobvyklé rodičovské dovolené otce dítěte. I s tímto souvisí proměna role otců v rodině. Ekonomické zajištění rodiny bývá rozloženo mezi oba partnery. Bohužel s rozložením této povinnosti někteří muži nejsou ochotni přijmout i rozložení jiných povinností, například podíl na chodu domácnosti nebo výchově dětí.

Všechny tyto změny nepřišly, a stále nepřicházejí najednou, ale postupně. Některé už v generaci našich rodičů, další jejich větší vlnu bylo možné znatelněji pozorovat po revoluci v roce 1989. Protože jsem sama matkou a dotýkají se mě, stále je sleduji. Zajímalo mě, jak tyto proměny vnímají a jak se k nim staví ženy v mém věku a obdobné situaci. Tato skutečnost mě inspirovala k výběru tématu mé bakalářské práce.

V bakalářské práci chci zjistit, jaký mají ženy postoj k opakovanému rodičovství a nakolik se jejich představa v období dospívání liší od reality. V teoretické části se zaměřuji na popis rodiny, partnerství, a to jak nesezdaného soužití, tak i manželství. Závěr teoretické části je věnován komplexnímu pohledu na rodičovství.

V praktické části realizuji výzkum postojů žen k rodičovství. Zaměřuji se na představy žen o plánovaném počtu dětí, volbu partnera, změny po narození dětí, hodnocení rodičovství a postoj k případné další graviditě.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina je pro většinu lidí nejdůležitější součástí jejich života. Poskytuje možnost někam patřit, vzájemně se zabezpečovat, sdílet své potřeby, starosti i radosti. Je to instituce, která provází člověka celým životem, a v každé jeho fázi má svou specifickou funkci. Rodina je základním článkem společnosti, které se přizpůsobuje, a celospolečenské problémy se v ní zpětně přímo i nepřímo projevují.

Rodina je základní skupinou osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy (sňatkem, nebo pokrevními vazbami v mateřské či otcovské linii), kdy její dospělí členové jsou zodpovědní za výchovu dětí. Sociologové a antropologové ji označují jako rodinu nukleárního typu. Sňatkem dvou partnerů se však nestávají příbuznými jen oni, ale i jejich rodiče, a další pokrevní příbuzní každého z nich. Poté se však rozlišuje mezi rodinou a širším příbuzenstvím (Giddens, 1999).

Z pohledu práva, podle Hrušákové (2006), není rodina jako celek subjektem právních vztahů, ale za subjekty považuje její jednotlivé členy. Za členy rodiny jsou z hlediska práva považovány osoby, které spolu žijí ve společné domácnosti.

Geist (1992) rodinu považuje za institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, kdy část jejich členů je vzájemně propojena pokrevním nebo adoptivním sociálním vztahem dítě – rodič, a druhá část vztahem otec-matka. Třetí část – pokrevní nebo adoptivní sourozectví se nemusí vždy objevovat.

Rodinu lze definovat také jako systém, skládající se ze souboru částí a vztahů mezi nimi, který je společně rozložen v čase a prostoru sociálním, biologickým, i historickým kontextu. Pro každou rodinu je její rodinný systém jedinečný. Proto jsou rodinné systémy **organizačně složité**. Rodiny vytvářejí sítě navzájem propojených vztahů. Složky, z nichž je poskládán rodinný systém nejsou neměnné a zafixované, a vztahy mezi nimi se vzájemně recipročně ovlivňují. Rodinné systémy jsou **otevřené**. Otevřenost umožňuje jejich životaschopnost (schopnost reprodukce, kontinuity, změny). Dále jsou rodinné systémy **adaptabilní**. Mění se a vyvíjejí na základě podnětů vnitřního a vnějšího původu. Nejedná se o mechanické reagování, ale o komplikované mechanismy zpětného vlivu. V rodinných systémech prochází průběžná informační výměna (Sobotková, 2001).

Všechny rodinné systémy se skládají z několika subsystémů. Nejpodstatnější z nich je **partnerský (manželský) subsystém**, který je základem a má hlavní roli ve všech fázích životního cyklu rodiny. Je tedy nezpochybnitelné, že celkový úspěch každé rodiny závisí na schopnosti partnerů vytvořit dobře fungující vztah. **Subsystém dítě-rodíč** rozšiřuje hranice manželského systému. Vzniká v okamžiku početí. Narození dítěte znamená velkou životní zkušenost. V **sourozeneckém subsystému** se dítě učí vzájemné podpoře, spolupráci, soutěžení. Interpersonální dovednosti a zkušenosti získané v sourozeneckém vztahu dítě aplikuje i v sociálních situacích s jinými dětmi, modifikované i v pozdějším životě. V rodině se přechodně mohou ustavovat i jiné subsystémy, např. matka - starší dítě. Jejich zbytečné, zdánlivě neopodstatněné a dlouhé přetrvávání většinou signalizuje rodinný problém (Sobotková, 2001).

1.1 Funkce rodiny

I funkce rodiny jsou vzájemně propojeným systémem, kdy na sebe tyto navazují a vzájemně se doplňují. Rodina jako celek zajišťuje vzájemně potřeby svých členů. Ve vztahu ke společnosti plní taktéž řadu povinností a recipročně od ní očekává podporu.

Podle Stašové (2001), se funkce rodiny dělí do čtyř složek:

- **Biologicko-reprodukční funkce**

Biologicko-reprodukční funkce neslouží jen k plození dětí, nutného pro zachování lidstva, ale i uspokojení sexuálních pudů. Nemá význam jen pro jedince, jenž tvoří rodinu, ale také pro společnost. Ta pro svůj úspěšný rozvoj nutně potřebuje stabilní reprodukční základnu. Proto je především v jejím zájmu, aby počty narozených dětí tuto perspektivu naplnily. Přestože se důležitost této funkce nezměnila, bývá dítě ve vyspělých společnostech vnímáno jako překážka v seberealizaci a profesním růstu rodičů, a v nízkopříjmových rodinách taktéž jako přepych. V těchto zemích sledujeme výrazný úbytek dětí. Stále více partnerů děti do života neplánuje, nebo uvažují pouze o jednom dítěti. Matkami se ženy stávají v pozdějším věku, což sebou přináší i řadu dalších problémů.

- **Ekonomická funkce**

K rozvoji ekonomického systému přispívá i rodina. Je významným spotřebitelem na trhu, a její členové se zapojují ve výrobní i nevýrobní sféře. Děti navštěvují školy, školky a další zařízení, rodiče se na něm podílí v rámci výkonu svého povolání. V hmotném nedostatku rodiny se projevuje její porucha ekonomické funkce. Ta může nastat v důsledku zvyšování životních nákladů, nebo nezaměstnanosti. V dnešní době ekonomická funkce zaznamenává v některých rodinách přesun ve směru k tradiční podobě, kdy rodina byla samostatnou jednotkou výrobní nebo obchodní. Některé rodiny zakládají rodinné firmy, které takovými jednotkami jsou, případně takto fungují z části (činnost v rodinné firmě vykonávají vedle svého hlavního zaměstnání). V případě úspěchů v této vedlejší činnosti často k ní přecházejí jako k hlavní.

- **Emocionální funkce**

Emocionální funkce naplňuje uspokojení citových potřeb všech členů rodiny. Narození dítěte a péče o něj naplňuje citové potřeby rodičů. Emoční potřeby dětí naplňují rodiče. Rodinu lze v uspokojování základních biologických, psychických a emočních potřeb zastoupit velmi těžce. Správně fungující rodiče vytváří dětem domov, pro které to znamená jistotu, bezpečí a zázemí. Nelze však říci, že se jim to vždy zdaří. Základní potřeby v rodině si naplňují i rodiče. Především ženy, pokud se stanou matkami, mají potřebu předávat zkušenosti a znalosti, citově se angažovat, pečovat a starat se. Tuto potřebu však často mívají i ženy, které děti nemají a žijí bez partnera. Uspokojují ji pak ve svém povolání, kde o děti pečují (vychovatelky, dětské sestry). Pokud je něco určeno pro děti, má to pro dospělého obvykle mnohem větší cenu. Rodina dospělému potvrzuje roli rodičovskou i sexuální, které poskytují základ pro správné sebehodnocení. Rodiče prožívají se svými dětmi pozměněné podobě znovu dětství. S dětmi se radují z jejich pokroků a úspěchů nebo se o ně bojí. Mají příležitost opravit chyby, které dělali jejich rodiče.

- **Výchovně socializační funkce**

Každý člověk pro správný vývoj potřebuje výchovu a pomoc, aby pochopil a správně se orientoval ve způsobech společnosti, ve které žije. Neuvedením do své kultury by zůstal sám bez přijetí společenským prostředím, a tato psychická zátěž by ho vedla až ke konfliktům, které by ohrožovaly život. Je velmi nezodpovědné a nelidské odepírat výchovu dítěti. To pak musí žít (pro něj) v úplně neznámém a cizím prostředí. Výchovou rodiče dítěti sdělují a předávají základní pravidla společnosti, ve které žijí. Činí tak proto, aby se dítě samo této společnosti přizpůsobilo a obstálo. Socializací dítěte rodina předává další generaci své normy, tradice a postoje ke společnosti jako celku (vychovává). Výchovu v těchto souvislostech chápeme jako ovlivňování a působení lidí na sebe navzájem. V rodině je pak vzájemně prolínající se soustavou interakcí, stereotypů, rituálů a způsobů komunikace. Rodina je pro dítě prvním modelem společnosti, první skupinou formující jeho osobní vývoj a postoje ke skupinám dalším. Rodiče dítěte určují svým působením jeho životní dráhu (představu o rodině a manželství, vzdělání, uplatnění). Nelze to však spojit s tím, že rodina striktně přebírá společenské požadavky a normy. Každá rodina se od nich více či méně odchyluje. Vliv okolního prostředí vlastním způsobem zpracovává a přizpůsobuje. Lze to například vidět na výchovných stylech každé konkrétní rodiny. Některé více, či méně ctí tradici patriarchátu (vnucování názorů nebo poslušnosti silou). V dalších je výchova svobodnější, volnější, shovívavá, tedy liberální. Styly rodičů ve výchově jsou závislé na jejich osobnostních vlastnostech, zážitcích a zkušenostech z jejich vlastní rodiny. Od rodičů děti přebírají taktéž vztahy k hodnotám. Jsou rodiny, které se orientují na duchovní hodnoty. Jejich protipólem jsou rodiny zaměřené na blaho materiální. Dá se konstatovat, že orientace na materiální blaho je v současnosti převažující nad blahem duchovním. Někteří rodiče se s majetkem identifikují natolik, že mají pocit, že čím více ho vlastní, tím je hodnota jich samých vyšší.

1.2 Současná rodina

Jak uvádí Giddens (1999), rodina v západní společnosti má několik charakteristických vlastností. Je monogamní, což vychází ze zákona. S přihlédnutím k vysoké rozvodovosti jde však spíše o sériovou monogamii (za život může jedinec vystřídat více partnerů, ale manželství s nimi nesmí být souběžné). Monogamie se týká jen zákonného partnera (manžela, manželky), ale ne ostatních poměrně častých mimomanželských sexuálních styků. Rodina je obvykle zakládána na podkladu romantické lásky, silného citu, kdy další podmínkou je vzájemná kompatibilita a osobní přitažlivost partnerů. Je většinou neolokální a patrilineární (děti dostávají jméno po otci). Neolokalita spočívá ve vytvoření nové domácnosti mladým párem, který se přestěhuje na nové místo. Rodiny zejména z nižších vrstev se chovají matrilokálně (partneři zůstávají v blízkosti nevěstiny rodiny). Typickou domácnost tvoří rodiče a jejich děti, což je rodina nukleárního charakteru.

Podle Matouška (2003), pro současnou českou rodinu je typické propojení nukleární rodiny s rodinou ženy. Avšak toto propojení je jen dočasné a většina rodin žije v nukleárních dvougeneračních rodinách. Děti mají daleko volnější vztah k matce než k otci. S matkou většinou až do doby dospívání komunikují o tématech, jako jsou móda, filmy, škola, kamarádi. S otcem mluví spíše o politice a sportu. Otec se většinou zajímá o školu mnohem méně. Více se prosazuje vzájemná zastupitelnost otce i matky v mnoha domácích pracích, což vede k posílení univerzalistického vnímání pohlaví oproti dřívějšímu vnímání komplementárnosti rodů. Pokud se tedy partneři nahrazují, stává se každý z nich mnohem méně závislý na druhém. Důsledkem pak bývá častý rozpad rodiny. Partner, který přebírá větší část odpovědnosti, většinou žena, je potom v rodině mnohem častěji nespokojen. Projevem tohoto jevu může být žádost o rozvod, kde ženy podávají více podnětů.

O současné české rodině lze obecně říci, že je rodinou zaměstnané ženy. Pracující ženy jsou pro většinu rodin ekonomickou nutností. Jen málokterá rodina vystačí s jedním platem. Žena proto bývá přetížena souběžnými požadavky domácnosti a práce. Stále u nás nedochází, tak jako ve vyspělých zemích, k větší flexibilitě pracovního trhu, aby ženy mohly lépe kombinovat rodinný a pracovní život. Další smutnou skutečností zůstává, že rozdíl finančního ohodnocení mezi ženami a muži se nemá tendenci zmenšovat, dokonce se zvyšuje. V roce 1996 byl průměrný příjem žen 77,2 % průměrného příjmu mužů. Pro srovnání v roce 2005 se tento rozdíl ještě více prohloubil. Ženy si v průměru vydělaly jen 75,1% průměrného příjmu mužů. Stav je dán i tím, že ženy se více nacházejí v pracovních pozi-

cích s nízkou prestiží, vyšší nejistotou práce a horšími finančními i pracovními podmínkami (Křížková, 2008).

Vliv na ekonomickou situaci v rodinách má počet jejich členů, socioprofesionální zařazení partnerů, výše příjmů, vybavenost domácnosti a výše majetku. Podle těchto kategorií řadí Maříková (2000) české domácnosti do tří vzájemně od sebe oddělených skupin. Horní skupinu tvoří domácnosti samostatně činných odborníků, vyšších odborníků a podnikatelů. V prostřední skupině se nacházejí domácnosti středních odborníků, živnostníků, nižších úředníků a smíšené domácnosti, ale ani jedna z těchto struktur netvoří přechod mezi horní a dolní skupinou. Z hlediska životní úrovně je tato skupina považována za vysoce homogenní. Dolní skupinu tvoří domácnosti kvalifikovaných i nekvalifikovaných dělníků a dělnic, které se však výrazně oddělují od ostatních a dochází u nich k největšímu propadu životní úrovně. Ovšem subjektivní pohled členů domácností na sebezařazení do sociální pozice vůči ostatním je odlišný. Jak rodiny, které mají nižší příjem, tak i ty které jsou příjmově výše, než je průměr, mají tendenci se přiřazovat ke středu. Jde z jejich strany o stylizaci, kdy ti kteří se řadí níže, se snaží nevybočovat, a ti kteří se řadí výše, se snaží uchovat si pocit sounáležitosti ke středním vrstvám.

2 PARTNERSTVÍ A PARTNERSKÝ VZTAH

V období dospívání mladí lidé plánují svůj další život. Nerozhodují se jen o svém budoucím povolání, ale pokoušejí se nalézt i optimální řešení soukromého života. Na rozdíl od dob minulých, kdy partnera pro své děti vybírali rodiče, dnes o své budoucnosti mladí lidé rozhodují sami.

2.1 Volba partnera

Obvykle probíhá v době ukončení dospívání a lze ji nazvat také nultou etapou vývojového cyklu manželství a rodiny. Současně s ní má ještě mladý člověk další dva významné vývojové úkoly - separace od rodičovské rodiny a volba profesní dráhy nebo alespoň jejího počátečního směru (Pláňava, 2000).

Volbu partnera ovlivňuje soubor očekávání, která mají být dosažena. V dnešní době a kulturním okruhu je nejdůležitější podmínkou partnerství zamilovanost.

„Zamilovanost, tedy zvláštní stav vědomí, v němž jsme partnerem fascinováni a idealizujeme si ho“ (Matoušek, 2003, s. 59).

Jak uvádí Matoušek (2003), vzniká zvláštní stav, podobající se hypnóze, kdy zamilovaní jsou „vyladění na stejnou vlnu“. Jejich vnímání je vysoce výběrové a projektivní. Zamilovaní vnímají jen to, co vnímat chtějí. Stav intenzivní zamilovanosti trvá pár měsíců. Do stavu střízlivějšího vědomí, kdy již lze partnera hodnotit více realisticky, přechází rychleji muži než ženy. Stav intenzivní zamilovanosti ulehčuje sblížení i rozhodování o sňatku. Tato zaslepenost je vysoce funkční. Obvykle se očekává, že stav zamilovanosti bude trvat po celé manželství. Lidé si tento stav vemlouvají, i když v něm už nejsou. Jinak by ohrozili iluzi, na které moderní manželství spočívá.

Nejčastější očekávání od partnera se pokusil vystihnout prof. Kratochvíl (In Šmolka, 2009): **Očekávání mužů jsou:**

- Uvařeno, uklizeno

Muž očekává, že domácnost bude zaopatřena, a žena vytvoří příjemný domov, kde budou uspokojeny jeho základní potřeby.

- Neobtěžovat s problémy

Muž očekává, že provoz rodiny bude pod vedením ženy, případně s účastí dětí, a že on bude minimálně zatěžován jejich problémy.

- Sex kdykoliv se mi zachce

Muž se cítí být pánem v sexuální sféře. Nepředpokládá, že by měl ženu k sexuálnímu aktu vyladovat. Nepočítá s odmítnutím.

- Obdiv stále

Muž očekává, že žena bude obdivovat jak to, co dělá pro rodinu, tak jeho výkony v zaměstnání.

Analogicky vypadají očekávání žen:

- Posedět a popovídat

Žena očekává, že muž bude poslouchat její běžné starosti, případně že i on jí bude vypravovat ty své.

- Duševní porozumění

Žena chce s mužem sdílet i niterné pocity, bez obavy, že budou ironizovány nebo zlehčovány. Chce se svěřovat s pěknými zážitky i omyly. Některé ženy mají potřebu, vést bytostné rozhovory, týkající se podstatných názorů na život či hodnot.

- Vycítit, co žena potřebuje

Žena chce, aby muž vycítil její potřeby a spontánně na ně reagoval. Přeje si, aby muž oceňoval co pro rodinu i pro něj dělá. Týká se to i sexuality.

- Vyjadřovat lásku celým svým životem

Žena očekává trvalé důkazy toho, že je milována. Podstatou tohoto očekávání je rozprostření předchozích požadavků do delšího časového období.

Uvedený přehled se týká jen těch očekávání, se kterými se lze nejčastěji setkat v manželské terapii. Nejsou nepřiměřená, přesto často bývají zdrojem častých konfliktů.

Volbu partnera ovlivňuje soubor očekávání, která mají být dosažena. Podle Matouška (2003), transkulturní studie dokazují, že muži si nejvíce cení vzhledu a mládí partnerky. Ženy téměř vždy zase očekávají, že muž bude o něco starší a zajistí rodinu ekonomicky.

Z těchto zjištění vyplývá, že muži i ženy mají zájem na stabilitě a prosperitě rodiny, kterou hodlají založit. Známostou věcí také je, že se berou lidé podobní si v psychologických a sociálních charakteristikách. Při volbě partnera si dávají přednost lidé stejné sociální vrstvy, stejného náboženství i rasy. Sňatky z tohoto hlediska homogenních dvojic jsou statisticky úspěšnější.

Pláňava (2000), sestavil seznam patnácti faktorů, které zvyšují rizikovost manželství a lze je detekovat již v době sňatku:

- Prostředí původních rodin partnerů se od sebe výrazně liší co do úrovně vzdělání, životního stylu, socio-ekonomického statusu a náboženské víry.
- V rodičovských rodinách partnerů jsou neslučitelné modely rodových rolí (například jeden pochází z rodiny s tradičně patriarchálním nebo matriarchálním rozdělením rolí, kdežto druhý z egalitářské dvoukariérové rodiny s výraznými profesními aspiracemi obou rodičů).
- Manželství rodičů je snoubenci vnímáno jako nevydařené, nestabilní.
- Jeden nebo oba považují své dětství anebo dospívání za mimořádně nešťastné a strastiplné období.
- U jednoho, případně obou přetrvávají dlouhodobě konfliktní až nepřátelské vztahy s jedním z rodičů.
- Jeden či druhý je výrazně emočně závislý na jednom z rodičů.
- Rozhodujícím motivem k uzavření sňatku je nechtěná gravidita.
- Jeden nebo oba usilují vstoupit do manželství bezprostředně po nějakém velkém životním zklamání.
- Svatba se má konat bez přítomnosti rodičů a navzdory jejich přetrvávajícímu odporu.
- Rozhodnutí vzít se nastalo po známosti, která trvala méně než půl roku.
- V den svatby je ženichovi méně než 20 let, anebo nevěstě méně než 18 let.
- Jeden nebo druhý uzavírají první sňatek ve věku od 35 let výše.
- Věkový rozdíl činí 15 a více let.

- U jednoho či obou se projevují abnormní až psychopatické rysy osobnosti (paranoidita, nezdrženlivá agresivita, drogová závislost, sklon k parazitnímu stylu života a další).

2.2 Partnerský vztah

Do fáze stabilnějšího a monogamního vztahu dospívá partnerství z fáze experimentů. Po určitém období, kdy může člověk projít více vztahů na různé úrovni, nakonec dojde k volbě partnera, který splňuje jeho představu. Všechny partnerské vztahy postupně prochází vývojem. První fází je období romantické lásky, kdy běžně dochází k idealizaci partnera a iluzí v očekáváních rozvoje vztahu. Poté přechází obdobím napětí a desilusí, kdy pokud vydrží, stává se realističtější a stabilnějším. Při ubývání zamilovanosti a euforie vzrůstá skutečná intimita vztahu. Ačkoliv je méně vzrušující, lépe jej stabilizuje. Přechodné období je obtížné, a zvyšuje se v něm riziko rozpadu vztahu. Partnerský vztah, který dosáhl určité úrovně intimity (má potřebnou kvalitu), můžeme chápat jako předpoklad k postupnému rozvoji jedince i páru. Realistický vztah již respektuje odlišné vlastnosti, projevy i postoje partnera, je tolerantnější a ponechává mu určité osobní teritorium, které je respektováno. Vztah na této úrovni je již přijatelným základem pro trvalé soužití a manželství (Vágnerová, 2000).

2.2.1 Nesezdaná soužití

Po revoluci v listopadu 1989 došlo i v České republice k otevření společnosti a ekonomiky. To podle Možného (2006) prudce zvýšilo hodnotu dříve neuskutečnitelných příležitostí, které obnáší brzké rodičovství. Nabídla se možnost podnikat, cestovat, zvýšila se dostupnost univerzitního vzdělání. Rozhodnutí pro sňatek a rodičovství ztratilo na své přitažlivosti svobodné volby. Mladí lidé se přizpůsobili velmi rychle a začali sňatek a rodičovství odkládat. Věk prvního sňatku i prvorodiček začal stoupat a začal se přibližovat věku obvyklému ve vyspělých zemích v našem civilizačním okruhu. Situace je důsledkem klesající podpory manželství, jako základní životní formy. Nesezdané soužití je veřejným míněním stále lépe přijímáno. Slábne potřeba legitimizovat početí dítěte sňatkem. Mladí lidé mají daleko častěji odkládané první dítě bez uzavření sňatku a počet dětí narozených mimo manželství stoupá stále rychleji.

Podle dat uváděných Českým statistickým úřadem (Www.czso.cz [online]. 2010 [cit. 2011-04-04]), stále roste počet dětí, které se rodí mimo manželství (tabulka). Při detailnější analýze roku 2009 jsem zjistila, že děti narozené jako první v pořadí jsou téměř rovnoměrně rozloženy mezi manželské (50,5%) a nemanželské (49,5%), což svědčí o stále slabším propojení mezi sňatkem a narozením dítěte. Zvyšuje se i podíl v pořadí druhorozených a vyšších v pořadí nemanželských dětí. V roce 2009 jich bylo z celkového počtu druhorozených 25,2 % a u vyšších v pořadí je to 35,2 %. Tento trend nelze spojit se vzdělanostním nebo věkovým spektrem matek. Probíhá v něm napříč.

	Absolutní počet	Relativní počet
Celkem rok 2003	93 685	100%
Děti narozené v manželství 2003	66 972	71,5 %
Děti narozené mimo manželství 2003	26 713	28,5 %
Celkem rok 2005	102 211	100%
Děti narozené v manželství 2005	69 802	68,3 %
Děti narozené mimo manželství 2005	32 409	31,7 %
Celkem rok 2007	114 632	100%
Děti narozené v manželství 2007	75 095	65,5%
Děti narozené mimo manželství 2007	39 537	34,5 %
Celkem rok 2009	118 348	100%
Děti narozené v manželství 2009	72 394	61,2 %
Děti narozené mimo manželství 2009	45 954	38,8 %

Tab. Č. 1. Počty živě narozených dětí podle statusu matky

Odlíšnou věcí je tolerance k chování jiných, a jinou projekt vlastního života. Za nejlepší osobní volbu nepovažuje nesezdané soužití ani nejmladší generace dosud svobodných. Jen každý desátý z nich říká, že by chtěl v takovém svazku trvale žít. Převážná většina z těch, kteří v něm žijí (80%), hodlá v budoucnu uzavřít sňatek. Manželství má stále u Čechů vysoký status a výzkumy postojů prokazují, že většina mladé generace pokládá život v manželství za nejlepší formu rodiny (Možný, 2006).

2.2.2 Manželství

Je mnoho rozdílů při uzavírání sňatků dnes a minulostí. Partneři se dnes vybírají vzájemně sami a formální námluvy téměř vymizely. V době sňatku mnoho dvojic čeká již dítě. Také pozice muže a ženy je rovnocenná. Odpovědnost za vznik manželství nesou snoubenci, a sňatek je možný i bez souhlasu rodičů. Ekonomická podpora sice zůstává nutností, není však věcí veřejnou. Nemluví se o věnu, ani o majetku ženicha. Dávají se svatební dary. Družba neexistuje. Souhlas se sňatkem uděluje představitel obce nebo církve. K nejvíce udržovanému svatebnímu zvyku patří házení rýže (Matoušek, 2003).

Podle Vágnerové (2000), je manželství nejstarší sociální institucí v dějinách lidstva. Ideál trvalého a monogamního manželství se vyvinul na podkladě židovsko-křesťanské tradice. V souvislosti se sociokulturním změnami se postupem času manželství proměnilo. Došlo ke ztrátě původního společenského významu, i původně důležitých funkcí. Přesto nadále zůstává jedinou existující formou **institucionalizace párového vztahu**. Jeho funkcí je sociální potvrzení kvality vztahu. Uzavření sňatku přináší práva i povinnosti. Některé z nich jsou stanoveny i formou právních předpisů. Z jiného pohledu je manželství v současné době relativně volnou institucí, bez jednoznačně určených společenských norem chování a zcela přesně vymezených rolí.

Sňatkem se spojují dvě rodinné tradice. Vzory orientační rodiny na rodinu prokreační jsou nezpochybnitelné. Proces identifikace se s rodičem probíhá snadno jen tam, kde se dítě s rodičem ztotožnit chtělo a mohlo. Vážným handicapem pro dítě je nepřítomnost rodičovského vzoru. Se vstřícným a laskavým rodičem se dítě ztotožní snadněji než s rodičem trestajícím, odmítavým, nezajímavým. Jako nejsilnější faktory ovlivňující přijatelnost rodiče jako vzoru se zdají rodičovská laskavost a loajalita. Dítě z původní rodiny nepřebírá jen podobu izolovaného rodičovského vzoru. Rodiče jsou dítětem sledováni v interakcích se členy širší rodiny i nepříbuznými osobami. Může si tedy v paměti uchovat scénáře, ve kterých je zobrazena role, se kterou se ztotožnilo. Z těchto faktů byla odvozena hypotéza, že rozdělení moci, způsobu zacházení s konflikty, emocemi v původní rodině je základem pro rozdělení těchto skutečností v rodině, kterou člověk zakládá. Aby orientační rodiny vybavily novomanžele pro soužití v rodině ideální kombinací dispozic, je nemožné. Z toho vyplývá, že orientační rodina je důležitým, ale nezávazným vzorem. Rozhodující je, jak s tímto vzorem nakládá generace potomků. Téměř nikdo se však s ním neztotožňuje plně (Matoušek, 2003).

3 RODIČOVSTVÍ

Každý člověk si v určitém věku pokládá otázku, zda už je, či není připraven mít dítě. Někdy, aniž by na to byl připraven, před něj může být postaven fakt, že se stane rodičem, a musí k němu zaujmout postoj. Rodičovství má jinou dimenzi pro muže a jinou pro ženu. Avšak ve svých důsledcích klade zodpovědnost na oba.

3.1 Motivace k rodičovství

Vnější motivace k rodičovství:

„Standardní očekávání, že mladí lidé uzavřou manželství a budou mít děti, funguje jako určitá sociální norma“ (Vágnerová, 2000, s. 345).

K rozhodnutí uzavřít manželství a založit rodinu přispívá i tlak společnosti. Obvykle tyto skutečnosti nastanou před dosažením 30 let. V našich sociokulturních podmínkách je věk 30 let považován za mezník rané dospělosti a do této doby bývá akceptováno i jiné chování. Z jiného pohledu však roste tolerance společnosti k odkládání manželství a rodičovství. Je to důsledkem změny stylu rodinného života, který se stále více stává individuální záležitostí obou partnerů. Vlastní zkušenost z dětství ovlivňuje potřebu založit rodinu. Za její základ lze považovat způsob prožití dětské role a komplementárního chování rodičů k ní. Model vlastních rodičů, který je akceptován bez podstatných změn, působil jako pozitivní vzor a posiluje ochotu být rodičem. Jestliže byl rodičovský vzor hodnocen negativně, může mít nově založená prokreační rodina i funkci korekce. Rodič se může snažit vytvořit rodinu takovou, jakou by si v dětství přál. Očekávání i zkušenosti obou partnerů se mohou lišit, a proto nemusí chápat příčiny vzájemně odlišného chování a porozumět si (Vágnerová, 2000).

Vnitřní motivace k rodičovství:

„Potřeba zplodit potomstvo je vrozenou biologickou potřebou tj. pudem“ (Vágnerová, 2000, s. 346).

Tato potřeba je u každého člověka naprosto individuální a je ovlivněna i psychicky. Rodičovství svým způsobem může bránit základním psychickým potřebám a stejně tak je může i naplňovat. Dítě poskytuje rodičům nové zkušenosti a zážitky a přináší jim oživení. Je vděčným objektem citového vztahu, city přijímá a oplácí je. Často však omezuje naplnění

jiných emočních vztahů, jelikož k sobě velmi intenzivně váže lásku a pozornost dospělých. Důsledkem je proměna partnerského vztahu po narození dítěte, někdy spojená s ochlazením vzájemného vztahu mezi rodiči. Rodičovská role má schopnost uspokojit potřebu seberealizace a je důkazem dospělosti. Dítě často dává smysl existence svým rodičům (naplňuje jejich život) a uspokojuje potřebu otevřené budoucnosti, to znamená zachování typických znaků a existence rodu (Vágnerová, 2000).

Proces rozhodování o rodičovství ovlivňují osobní okolnosti i sociální očekávání. V popředí však stále zůstává individuální hodnocení **přínosů a obětí rodičovství**.

Za oběť rodičovství lze v první řadě považovat finanční znevýhodnění a zpomalení kariéry matky. Péče o dítě, především v útlém věku, znamená taktéž výrazné omezení osobní svobody a pro některé ženy je proto důvodem k odkládání mateřství. V partnerském vztahu dopadá negativní vliv rodičovství především na sexuální život v podobě vyčerpání a emocionální labilitu ženy. Někteří muži a ženy mají obavu, že nebudou dobrými rodiči a jiní zase nechtějí přivést dítě na svět, který je zatížen globálními problémy, a kde hrozí nukleární konflikt (Sobotková, 2001).

K přínosům rodičovství patří především rozvoj vztahů. Mateřství ženě přináší nový, obvykle radostný vztah s dítětem. Dodává i novou rovinu ve vztahu k partnerovi. Žena partnera vidí v nové roli otce a muž vidí partnerku v roli matky. Rodičovství poskytuje základ pro nová přátelství s dalšími rodinami a matkami, které mají malé děti. Pro některé ženy je příležitostí k osobnímu rozvoji, sebevyjádření, dává jim pocit osobní hodnoty, případně smysluplnosti života. Dalším z uváděných důvodů, proč mít děti, je i pokračování rodu (pocit, že prostřednictvím dětí přesáhne rodina do budoucnosti). Rodičovství je zdrojem podnětů, příležitostí poznávat sebe i druhé. Je taktéž výzvou a známkou dospělosti (Sobotková, 2001).

3.2 Přechod k rodičovství

Podle Možného (2006), je kontrola plodnosti jednou z významných vzpour člověka proti přírodě. Za plně úspěšnou je však možno ji považovat až po vynálezu antikoncepční pilulky. Před jejím vynálezem bylo možné rozlišovat čtyři hlavní způsoby regulace plodnosti. Dva sociální a dva individuální. Sociální regulace vychází z oddalování věku sňatku (legitimního sexu) a omezení manželského a pomanželského sexu sociálními normami. Velkým

věkovým rozdílem páru a zákazem opakovaného sňatku vdov regulovala plodnost tradiční Indie. Plodnost žen omezovalo v Africe a v muslimských kulturách mnohoženství a dlouhé kojení se zakázaným sexem v tomto období. Individuální regulace spočívá v dobrovolném omezování počtu manželských souloží a coitus interruptus, dále pak v umělém přerušení těhotenství a infanticidě.

Přechod k rodičovství je jedním z nejvýznamnějších přechodů v přechodech lidského života. Lehčím ho nečiní ani omezená možnost volby tohoto našeho rozhodnutí. Alice Rosiová (In Možný, 1999) zdůrazňuje čtyři unikátní vlastnosti přechodu k rodičovství:

- Je to přechod, který bývá způsoben **silným kulturním tlakem**, působícím především na ženu. Historicky je sociální status ženy spoután s mateřstvím. Přestože okolní společnost vesměs legalizovala umělé přerušení těhotenství, těhotná žena, která se pro něj rozhoduje, je pod nátlakem. Kultura se k odmítání mateřství staví odmítavě. Do ještě složitější situace (smrtného hříchu) se dostává křesťansky založená žena. V dnešní společnosti jsou stále více se rozšiřující skupinou ženy celoživotně bezdětné, které ve svém okolí naráží na nevyslovenou, ale tiše přítomnou otázku o svém stavu: Nemůže, anebo nechce mít děti?
- Docházet k tomuto přechodu může i **mimovolně**. Dítě může být, a často hlavně první dítě, bývá počato neplánovaně.
- Je to přechod **nerevokovatelný**. Na rozdíl od volby profesní orientace, školy, zaměstnání nebo manželského partnera, oprava rozhodnutí být rodičem možná není. Jakmile se dítě narodí, člověk se nezvratně stává rodičem. Přestože to některým mužům není vhod, platí to i pro ně, i když se mohou snáze ke svému rodičovství neznat.
- Je to přechod **zlomový**. Chybí mu přípravná fáze. Dítě, které tu dosud nebylo, tu jednoho dne je. Těhotenství je přípravou ženy na mateřství fyziologicky, ne však sociálně. Doby, kdy se žena na mateřství připravovala opakovanou zkušeností se svými sourozenci, jsou pryč. Mladá matka z generace plné jedináčků se s těmito zkušenostmi setkává mnohem méně. Především vzdělanější matky zažívají pocit frustrace a vlastní nedostatečnosti. Příprava na profesionální dokonalost je naučila, že věci se musí dělat pořádně, a bez snahy o výborný výkon se práce nedaří ani

průměrně. Přenášejí tyto své poznatky i na mateřství a jsou nešťastné, když zjišťují, že v něm nejsou perfektní. Žádné miminko perfektně zvládnout nejde.

3.3 Rodičovská role

Primárně je podmíněna biologicky, ale zároveň má sociální a psychické opodstatnění. Je významnou součástí identity dospělého člověka. Ovlivňuje osobnost člověka, jeho emoční prožívání a uvažování, přináší pozitivní zkušenost, ale představuje i zátěž. Je to role silně asymetrická (rodič je dominantní autoritou a rozhoduje o všem, co se dítěte týká). Dítě, jako společný potomek k sobě poutá oba rodiče specifickou a nezrušitelnou vazbou. U manželství je předpokládáno, že přirozeně v rodičovství vyústí, což může u některých lidí vyvolávat stres. Společnost pak od rodičů očekává emoční zainteresovanost a přijetí osobní odpovědnosti za dítě (Vágnerová, 2000).

Role otce

Hlavní funkcí otce po dlouhá staletí bylo rodinu chránit, starat se o její bezpečí, zajišťovat obživu, zprostředkovávat komunikaci s vnějším světem. Takto byl otec představován i svým dětem, kdy jim měl být modelem pro utváření životních vzorů a postojů.

Na rozdíl od role matky má role otce menší prestiž. K chování otců je společnost více tolerantní a očekává od nich méně než od matek. Vztah k dítěti se vyvíjí postupně a pomaleji. Přestože i muži mají vrozené dispozice k pečovatelskému chování, nemohou spoléhat na pudový základ. Role otce není pro muže nejdůležitější součástí jeho identity, u některých její přijetí může představovat jeden z nejtěžších úkolů v dospělosti (Vágnerová, 2000).

„Zájem otce o děti, o jejich vývoj, prosperitu, život a osud, otcova aktivní účast na péči o děti a na jejich výchově, jeho starosti, i jeho potěšení z dětí, to všechno dohromady znamená současně sdílení rodinné intimity se ženou“ (Matějček, 2000, s. 275).

Podle Matějčka (2000) k velké proměně otcovské role začalo docházet na začátku minulého století. Ještě větší tempo však proměna nabrala po 2. světové válce. V této souvislosti pak slycháváme pojem: Krize otcovské role. Dochází k ní v souvislosti s proměnou rodiny, která už není závislá na obraně, ani na ekonomickém zabezpečení ze strany otce. Bohužel se někteří muži dokážou tomuto modelu velmi rychle přizpůsobit a velmi rádi přenechávají své povinnosti jiným. Úloha otce je však ve výchově nenahraditelná. Muži obecně jsou oproti ženám vynalézavější, mají lepší organizační talent, dokonalejší pracovní strategie,

vyšší technickou zdatnost, méně zábran a více odvahy pouštět se do nových věcí, což je taktéž pro výchovu dětí podstatné. Specificky mužskými vlastnostmi, které mají zvláště vysokou hodnotu ke vztahu k dětem, jsou: odlehčený pohled na věc, smysl pro humor a vtip, mužská vynalézavost a hravost, schopnost zábavu nejen konzumovat, ale i produkovat.

Mužský vzor není potřebný jen pro chlapce, ale i pro dívky, které si s jeho pomocí osvědčují svou ženskost. Přibližně v sedmém měsíci života si dítě začíná utvářet specifické vztahy k nejbližším osobám, tedy i k otci. Ve druhém až třetím roce si dítě dále vytváří identitu a vědomí rodinné příslušnosti, kde výrazně napomáhá, pokud dítě žije ve trojstranném vztahu. Dítě prožívá zároveň vztah k otci i matce a taktéž sleduje jejich vzájemnou interakci. V předškolním věku začíná rozpoznávat rozdíly mezi otcovskou a mateřskou rolí. A na začátku puberty si již tyto role osvojuje (Matějček, 1994).

Role matky

V současné době se setkáváme převážně s názorem, že role matky je pro ženu samozřejmá. Mateřství však znamená potlačení vlastních potřeb na úkor dítěte. Často se mluví až o sebeobětování. Matka je považována za pečovatelku, výchovnou autoritu a má právo rozhodování o dítěti. Mateřství je významnou složkou ženské identity, teoreticky vysoce cennou. Přestože pro matku může být uspokojením, ve společnosti pak představuje spíše znevýhodnění. Ve chvíli, kdy se žena stane matkou, změní se dosavadní styl jejího života a nastanou nové povinnosti. Obvykle dojde k přerušení kariéry a žena zůstává v domácnosti (Vágnerová, 2000).

Mateřství bychom podle Kiczkové (2006) mohli spatřovat ve dvou konceptech. **Biologické mateřství** je vymezeno a dáno schopností ženy otěhotnět, donosit a porodit dítě. Samotné porození dítěte ženě přiznává status mateřství a uznává ho jako dostatečný. Spojení matky s narozeným dítětem není dáno jen biologicky, ale také právně. Koncept **sociálního mateřství** může být dán i ženám, které tomuto dostát nemohou (nejsou biologickými matkami). Právní mechanismus připouští i přijetí dítěte adopcí a žena se tedy nezrušitelně stává matkou. Status matky je jí připsán sociálně, kdy o dítě pečuje a okolí jí jako matku uznává.

Třetím konceptem souvisejícím s oběma předchozími je koncept **psychologického mateřství**. Tato otázka je nejčastěji diskutována s postojem matek k nechtěným dětem a v souvislosti s institutem náhradního mateřství. Jak uvádí Honzák (2010), vztah matka - dítě se

vyvíjí už od početí a jeho úkolem je ochrana bezbranného jedince. Pokud je tato připoutávací vazba (attachment) porušena, dochází k problémům. Náhradní matka (ta která dítě donosí a porodí, avšak za biologickou není v této souvislosti považována, protože dítě nevzniklo z jejího oocyty) prochází nelehkým procesem, kdy se musí vypořádat s pocity viny a slibem vzdát se dítěte. Dítě pokud je po porodu předáno matce, která jej neprodila, ztrácí jediné prostředí, které znalo (rytmus matčina srdce, zvuk hlasu, její vůně) a vše je pro něj cizí. A často cizím zůstane po celý život. Je smutnou skutečností, že v dospívání mají adoptovaní jedinci dvakrát více sebevražedných pokusů a psychických obtíží, než jejich vrstevníci vyrůstající bez této zkušenosti. I na matku, která dítě převzala, mohou dopadnout důsledky, na které nebyla připravena. Je ohrožena pocitem přetížení v nové situaci, od kterého je velmi blízko k depresi.

Dnešní ženy mateřství často odsouvají na pozdější dobu a plánují také často jen jedno dítě. Činí tak především kvůli možnostem, které jim nabízí dnešní doba. Rozvoj kariérního růstu a uplatnění je naplňuje a nepociťují potřebu stávat se matkami. Společnost je k tomuto jejich postoji mnohem více shovívavá než dříve.

Ve chvíli, kdy však chtějí toto odložené rozhodnutí naplnit, setkávají se často s problémy s otěhotněním. Je známou skutečností, že žena mnohem snáze otěhotní mezi dvacátým a dvacátým pátým rokem života. Po třicítce se tato její schopnost snižuje. Zde může nastat několik situací. Žena vše ponechá volnému běhu života, a matkou se buď stane, anebo zůstane bezdětná. Z dalších přípustných výše popsaných možností se nabízí adopce, případně pěstounská péče.

Pokud však žena chce být biologickou matkou, dnešní medicína jí to obvykle umožní. Jen velmi málo žen se nemůže stát biologickými matkami. Například profesor Malý z kliniky pro léčbu neplodnosti a ženských nemocí Unica v Brně (Www.unica.cz [online]. 2010 [cit. 2011-04-04]) uvádí, že otěhotní 97 % žen z u nich léčených párů. Nabízí léčbu neplodnosti, případně „umělé oplodnění“. Tato metoda se při dnešní léčbě neplodnosti uplatňuje stále častěji a dochází k jejímu prudkému rozvoji.

3.4 Podmínky odpovědného rodičovství

Podle výzkumu Hamplové (2000), lze podmínky odpovědného rodičovství rozdělit do čtyř skupin.

- Materiální a ekonomické zabezpečení (dostatečný finanční příjem, ekonomická samostatnost, výdělečná činnost, samostatné bydlení, vybavení domácnosti)
- Splnění formálních podmínek (ukončené vzdělání, plnoletost)
- Podpora druhých (státu a rodičů)
- Kvalitní partnerský vztah

Nejvyšší důležitost byla přikládána formálnímu zajištění domácnosti, tedy dosažení plnoletosti a ukončenému vzdělání. Jen o málo menší důraz byl kladen na ekonomickou samostatnost, dostatečný finanční příjem a samostatné bydlení. Následoval kvalitní partnerský vztah s ověřenou schopností společného života. Nemenší důležitost byla přisouzena podpoře státu a rodičů. Znamená to, že mladá generace chce nést zodpovědnost za svůj život i život svých dětí sama.

Jak uvádí Rheinwaldová (1993), mladá generace začíná chápat, že ze zodpovědnosti za své děti se stává zároveň zodpovědnou za společnost.

3.5 Narození dítěte

„Dítě tedy může být a má být sbližujícím činitelem v manželství. Pomáhá k přetvoření manželství na vyšší formu soužití tj. na rodinu“ (Matějček, 2004, s. 52).

Narozením dítěte se životní styl páru zásadně změní. Muži přestože se na dítě těší, často doufají, že se vše za nějakou dobu vrátí zpět do starých zaběhnutých kolejí. Čím dříve pochopí, že jejich očekávání jsou nereálná, tím lépe se vyrovnají s novou situací a přizpůsobí se změně životního stylu, kdy je nutné rozdělit si povinnosti v péči o dítě. Pokud se partneři dohodnou, lépe se přizpůsobí novým podmínkám a rychleji dochází z obnovení životní rovnováhy (Gurrentz, 2003).

Je významným mezníkem v životě dospělého člověka. Na rozdíl od prenatalního období má dítě již konkrétní podobu. Dítě je samostatnou bytostí, se svým jménem, pohlavím, podobou, charakteristickým chováním a aktivně se projevuje.

„Rodiče mají vrozené předpoklady chovat se již k novorozenci specifickým způsobem, který prospívá jeho dalšímu rozvoji“ (Vágnerová, 2000, s. 351).

Hlavní podíl na péči o dítě má většinou matka. Dokáže obvykle velmi dobře a rychle porozumět potřebám dítěte. Otázka podílu otce na výchově a péči o dítě je velmi důležitá.

Jak uvádí Matějček (2004), prokázalo se, že tam, kde otec o dítě dovede pečovat a pečuje, nedochází při neshodách v manželství zdaleka tak často k rozvodům jako tam, kde se otec na péči nepodílí. Dítě se pak stává účinným a mocným spojovacím činitelem. Stává se však, že otec moc zájmu o péči o dítě nemá. Ta situace obvykle vzniká v důsledku vedení „starou cestou“, kdy muži přenášejí zastaralé názory o mužské důstojnosti a nedokáží se oprostít od předrodinných návyků, postojů a zálib. Lze říci, že jsou opožděni ve vývoji své mužnosti, která je dysfunkční. Naopak u některých matek pozorujeme tendenci udělat s péče o dítě výhradně ženskou záležitost. Dítě si sobecky přivlastní a z péče o něj ostatní členy rodiny vyloučí. Toto je projevem ženské formy nezralosti pro rodičovství, kdy ji nelze považovat za obětavost, ale za mateřskou nezralost. Vyřazením otce od dítěte dochází i k jeho vyřazení od manželského sblížení. Následkem pak je špatná stabilita manželství. Dalšími úskalími sžívání se s dítětem je náročná péče o něj, především pokud je v noci vysoce plačtivé. Pokud rodiče nenajdou optimální způsob jak se u dítěte vystřídat, matka, na kterou veškerá péče dolehne, se stane velmi přetíženou a podrážděnou a u otců se může prosadit tendence z nehostinné atmosféry unikat. Pokud partneři stanoví rozumná psychohygienická opatření, lze těmto skutečnostem předejít.

Je nezbytné, aby partneři v době, kdy si utvářejí rodičovský vztah, nepřestávali sytit taktéž vztah partnerský a nacházeli k sobě nové cesty, nezávislé na dítěti. Partnerům to pomůže vytvořit nový životní styl, který bude odpovídat jejich situaci.

Důležitým spojovacím prvkem ve vztahu s partnerem je sex. Sexuální život mateřství ovlivňuje a zpětně se v něm zrcadlí. Partneři si často nepřipouští, že i nadále mohou prožívat vzrušující zážitky, jen se jim nesmí bránit. Je důležité citlivě reagovat vzájemně na sexuální potřeby. Muž většinou respektuje potřeby ženy během těhotenství a zotavování po porodu. Pak však očekává obnovení vztahu po fyzické stránce. U ženy vlivem těhotenství a porodu však dochází ke změnám, které nemusejí umožňovat dosavadní sex (např. kojení). Je tedy vhodné začít v této oblasti experimentovat a nacházet nové způsoby uspokojování, které budou vyhovovat oběma partnerům. Stává se také, že ženy jsou naprosto vyčerpány

mateřskými povinnostmi a o sex nemají nejmenší zájem. Ujištění partnera, že tato skutečnost nesouvisí se vztahem k němu, je nutné, avšak ne vždy se setkává pochopením (Gur-rentz, 2003).

Narození dítěte může působit negativně i pozitivně. Změna je hodnocena v závislosti na očekáváních, jaké oba rodiče měli, a okolnostech, do kterých se dítě narodilo. Vlivem této zásadní změny často klesá spokojenost v manželství. Je vhodné hledat nové způsoby života, které by negativní bilanci zlepšily. Zvládnutí změn v oblasti partnerské role je náročné a oba partneři se musí přizpůsobit novým rolím, rozdělit si povinnosti a zodpovědnost. Obzvláště muži musí akceptovat i povinnosti, na které nebyli doposud zvyklí (Vágnerová, 2000).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 POPIS VÝZKUMU

4.1 Cíl výzkumu

Na základě výzkumného problému zmíněného v úvodu práce jsem definovala následující obecný cíl výzkumu: Jak dnešní matky hodnotí své rodičovství, a jak se jejich představy z období dospívání liší od reality.

4.2 Druh výzkumu

Vzhledem k pojetí cíle výzkumu jsem zvolila kvalitativní výzkumný postup. Při provádění výzkumu jsem se soustředila na detailní výpovědi respondentek na téma rodičovství. A to jak jejich současného, ale i představ v období dospívání, či okolností spojených s volbou partnera. Kvalitativní výzkum mi umožnil prozkoumat problematiku více v souvislostech a okolnostech, které vedou k životním rozhodnutím.

Tento druh výzkumu jsem zvolila také z důvodu, že se téma může rozšířit, případně modifikovat. Jak uvádí Švaříček (2007), badatel v kvalitativním výzkumu má poskytnout rámec, kde respondenti mohou vysvětlit své přístupy cestou otevřených otázek. Přesto, že jsem pokládala otevřené otázky, respondentky odpovídaly poměrně stroze. Tento typ výzkumu mi umožňoval pokládat otázky doplňující, abych skutečně pochopila jejich postoje a názory.

4.3 Výzkumná metoda

Jako výzkumnou metodu jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor, kdy jsem si stanovila témata, která bylo nutné v jeho rámci probrat. Seznam okruhů má zajistit, že se skutečně dostane na všechna témata pro tazatele zajímavá (Hendl, 2005).

Rozhovory jsem natáčela na diktafon, následně jsem je převedla a ukládala ve formátu MP3. Před započítím rozhovoru jsem respondentky seznámila s výzkumným záměrem a okruhy, kterých se bude týkat. Jeho koncepce byla nastavena tak, abych pobídla respondentky k vyprávění o jednotlivých oblastech.

Jak doporučuje Hendl (2005), rozhovor byl veden tak, že nejdříve jsem se respondentek ptala na současnost, poté na minulost a v konečné fázi na plány do budoucna.

Okruhy:

- Současný stav rodiny (širší rodina, ekonomická situace, partnerský vztah)
- Plány v období dospívání (plánovaný počet dětí, výběr životního partnera)
- Hodnocení rodičovství po narození dětí (změny, plánování dalšího dítěte)

4.4 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek v tomto výzkumu byl vybírán záměrně. Tvoří ho 6 žen ve věku 30-36 let. Dalším mnou stanoveným kritériem bylo, aby v současné době byly matkami nejméně dvou dětí. Toto kritérium poskytlo možnost alespoň mírně kritického zhodnocení dosavadního rodičovství a možnost ptát se na názor respondentek na případné rodičovství další. Všechny respondenty jsou vdané a manželství je první.

jméno	věk	vzdělání	zaměstnání	Počet, pohlaví a věk dětí
Leona	31	střední s maturitou	ekonomka	2 chlapci, 5let a 3,5 roku
Petra	32	střední s maturitou	na mateřské dovolené	2 chlapci, 4 roky a 1,5 roku
Radka	35	střední s maturitou	účetní	2 dívky, 14 a 7 let
Andrea	35	vysokoškolské Mgr.	učitelka ZŠ na mateřské dovolené	2 dívky, 10 let a 1 rok
Jarka	35	základní	pokojská	dívka 8 let, chlapec 4 roky
Soňa	33	vysokoškolské Ing.	manažer kvality	dívka 7 let, chlapec 9let

Tab. Č. 2. Složení výzkumného vzorku

4.5 Způsob zpracování dat

Zpracování dat probíhalo ve vzájemně navazujících a prolínajících se etapách.

- Transkripce dat

Data získaná v průběhu polostrukturovaných rozhovorů jsem zaznamenávala se souhlasem respondentek na audiozáznam. Informace takto získané jsem v celé jejich šíři i kontextu převedla z netextové podoby do podoby textové (převedení audiozáznamu do textové podoby- transkripce dat). Nyní jsem mohla začít data analyzovat.

- Analýza dat

Po prostudování dostupné literatury o kvalitativním výzkumu jsem zvolila pro analýzu dat otevřené kódování. Švaříček (2007) pokládá tuto metodu za univerzální (tzn. že, není jen součástí zakotvené teorie). Lze ji tedy považovat za všeobecný začátek zpracování analytické části výzkumu.

Podle Strausse, Corbinové (1999), jsem údaje rozebrala na samostatné části a pečlivě prostudovala. V průběhu tohoto procesu jsem zkoumala postoje (názory) žen a porovnáním jsem zjišťovala rozdíly a podrobnosti. Rozbor rozhovorů v textové podobě jsem provedla tak, že jsem jednotlivým částem přidělila jméno, které daný jev reprezentovaly, abych poté jednotlivé části, které spolu souvisí, seskupila do společné kategorie. Ty jsem následně pojmenovávala podle údajů v nich uvedených, aby co nejlépe vystihovaly daný jev. Dále jsem z odpovědí analyzovala slova- kódy, které ženy používaly, abych mohla vlastnosti dané kategorie dále rozvíjet a stanovit konkrétní dimenze. Dimenze reprezentují umístění vlastností na nějaké škále. Systematické rozpoznávání vlastností a dimenzí mi umožnilo vytvářet vztahy mezi kategoriemi.

- Vynesení závěru

Z textu rozpracovaného na kategorie, vlastnosti, dimenze a kódy jsem tvořila analytický příběh, jenž mi posloužil pro výstup z výzkumu a vynesení patřičných závěrů na zvolený výzkumný cíl.

Validitu výzkumu jsem zvýšila tím, že jednotlivé rozhovory po transkripci dat jsem znovu s respondentkami konzultovala a doplnila.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEJICH INTERPRETACE

Ve výzkumu jsou zpracovány následující kategorie:

- Současný stav rodiny (širší rodina, ekonomická situace, partnerský vztah)
- Plány v období dospívání (plánovaný počet dětí, výběr životního partnera)
- Změny a hodnocení rodičovství po narození dětí
- Plánování dalšího dítěte

5.1 Současný stav rodiny

Kategorie popisuje současný stav rodin respondentek, které ve výzkumu odpovídaly. Jejím úkolem je nastínit situaci, ve které se respondentky nacházely v době sběru dat. Dělí se na tři podkategorie:

5.1.1 Rodina a širší rodina

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
Děti a Manžel	Ve společné domácnosti
Prarodiče	Pomáhající

Dobře fungující rodina je základem pro výchovu dětí. Respondentky na otázku, popiš mi vaši rodinu, odpovídaly, že žijí manželem a dvěma dětmi. Obvykle uvedly věk a pohlaví dětí. O širší rodině většina z nich nezačala mluvit sama, ale musely být vybídnuty. Všechny prarodiče mají 4 respondentky. U dalších dvou respondentek zemřel dědeček (v jednom případě otec respondentky, v druhém otec jejího manžela).

Pouze Soňa uvedla, že jim babičky s hlídáním dětí pomáhají jen velmi málo: *„Jedna je v Košicích, to je dost daleko a druhá je pořád ve Spořitelně (v práci), takže spíš ne jak jo.“* Ostatní hodnotily pomoc prarodičů, obvykle babiček, jako nenahraditelnou a dostačující. Jarka odpověděla: *„Maminka od manžela pracuje v mateřské školce jako učitelka a tak nám Vítka i ze školky vyzvedává. To je obrovská pomoc s hlídáním.“* Radka uvedla: *„Pomáhat nám může jen jedna babička s dědou. Bez nich bychom se asi neobešli.“* Leona popsala pomoc prarodičů: *„Pomáhají nám starat se o kluky vlastně kdykoliv potřebujeme.“*

Andrea o pomoci babiček mluví jako o důležité, protože by bez ní nemohla chodit do práce: „*Babičky nám občas vypomáhají s hlídáním, to je důležité, protože jsou obě dvě v důchodu.*“

5.1.2 Ekonomická situace

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
Zaměstnání	Stabilní
Bydlení	Vlastní
Ekonomická stabilita	Dobrá

Na fungování každé rodiny má vliv její ekonomická situace. Zmiňovanými faktory jsou bydlení a stabilní zaměstnání. Všechny respondentky bydlí se svými rodinami ve vlastních rodinných domech. Jejich manželé i ony kromě Petry, která je na rodičovské dovolené, pracují. Andrea, přestože je na rodičovské dovolené, pracuje v omezené míře také. Hodnocení ekonomické situace jejich rodin bylo dobré. Jen Petra uvedla na otázku, jaká je vaše současná ekonomická situace: „*No tak zatím manžel moc práce nemá, je podnikatel-živnostník. Práci si hledá i někde jinde. Já jsem v současné době na mateřské a někdy si pomáhám šitím.*“ Jarka nazvala ekonomickou situaci jejich rodiny jako střední. Manžel i ona chodí do práce. Uvádí, že jim finančně vypomáhají i rodiče: „*Rodinný domek máme vlastní, a pořád na něm musíme něco dodělat. Splácíme na něj úvěr a to nás také finančně docela zatěžuje.*“ Radka na otázku, jaká je vaše současná ekonomická situace, uvedla: „*Vyjdeme tak akorát. Chodíme oba do práce, půjčku, hypotéku nemáme žádnou. Rekonstruujeme rodinný domek, postupně podle toho, jak jsou peníze.*“ Leona charakterizovala ekonomickou situaci u nich v rodině jako stabilní. Říká: „*Manžel chodí do práce, já taky, přitom rozjíždí vinařství.*“ Soňa považuje ekonomickou situaci jejich rodiny za normální, říká: „*Nehýříme, ani nejsme v bídě, takový střed.*“ Andrea nazvala ekonomickou situaci jejich rodiny jako normální s dovětkem: „*Proto chodím do práce.*“ Na dotaz, co si představuje pod pojmem normální, odpověděla: „*Zaplatíme veškeré poplatky, vyžijeme celý měsíc, ale na nějaké velké šetření být nemůže.*“

5.1.3 Partnerský vztah

Vlastnost   Dimenzionální rozsah

Manželství   Fungující

Dalším z faktorů ovlivňujících celkové klima rodiny a její stabilitu je partnerský vztah rodičů. Dvě z oslovených respondentek hodnotily svá manželství jako výborná. Andrea na otázku, co si mám představit pod pojmem výborný, odpověděla: „*Myslím si, hlavně jsme k sobě tolerantní. Myslím si, že je to dáno i tím, že jsme oba dva věřící, takže to co jsme si kdysi slíbili, opravdu platí, že veškeré ty problémy řešíme tak, aby nenastala žádná konfliktní situace doma.*“ Leona taktéž hodnotila partnerský vztah s manželem jako výborný. Popsala to slovy: „*Jsmo naprosto v pohodě, spokojení, vycházíme si ve všem vstříc, dokážeme se spolu o všem otevřeně bavit, domluvit se.*“ Další tři respondentky hodnotily partnerský vztah s manželem jako dobrý. Radka to vyjádřila slovy: „*Myslím, že dobrý. Sem tam nějaká ta hádka je, ale to je asi všude.*“ Soňa nazvala partnerský vztah standardním manželstvím a dále tento pojem nerozváděla. Při otázce, co si pod tím mám představit, uvedla: „*Jednou nahoře, jednou dole, nevím, jak to popsat.*“ Jako dobrý hodnotila partnerský vztah také Jarka. Její odpověď na tuto otázku zněla: „*No tak střídavě oblačno, někdy se hádáme, jindy je zase pohoda. Co se týká stability, tak myslím, že to bude fungovat dál.*“ Petra partnerský vztah zhodnotila slovy: „*Tak jak manželé, spíš se staráme o děti.*“ Všechny respondentky hodnotily partnerský vztah s manželem jako fungující, ovšem každá jinak posuzovala jeho kvalitu. Žádná nevyjádřila s partnerským vztahem nespokojenost.

5.2 Plány v období vstupu do života

V období dospívání si dívky vytvářejí představu o svém dalším životě. Tato představa bývá poměrně naivní a později dochází k její inovaci. Inovace nastává v důsledku přechodu z bezstarostného adolescentního studentského života do reality, kdy si začínají vytvářet novou profesní kariéru a partnerské vztahy.

5.2.1 Představa o plánovaném počtu dětí

Vlastnost   Dimenzionální rozsah

Představa   Individuální

Představa o plánovaném počtu dětí v období dospívání se velmi různí. Všechny respondentky oslovené v tomto výzkumu mají sourozence. Tři mají jednoho sourozence, a tři dva sourozence. Jen Andrea však uvedla, že plánovaný počet dětí vychází ze vzorce orientační rodiny: „*Tři, protože jsem ze třech dětí a připadalo mi, že tři jsou normální.*“ Tři děti v životě chce mít taktéž Petra. Sama má jednoho sourozence, říká: „*Mně se vždycky líbila velká rodina, všichni se sešli u babičky.*“ Do života dvě děti plánovaly tři respondentky. Dvě z nich uvedly, že je k tomu vedla ekonomická situace. Leona to popsala slovy: „*Přišly mi ty dvě děti tak akorát na to uživení.*“ Sonina odpověď byla vcelku obdobná: „*Dvě, víc už je dost drahé, a jedináček je zase moc sám.*“ Jarka počet dětí nezdůvodňovala ekonomickou situací, ale dvě jí připadly optimální: „*Jedno za mě a druhé za partnera.*“ Jako jediná v tomto výzkumu si představu o tom kolik chce mít dětí, neudělala Radka. Říká: „*V době dospívání jsem žádné představy o tom, kolik budu mít dětí, neměla.*“ Jak popisuje, změna u ní nastala, až se vdala. Ovlivnilo ji okolí, kde se vdávaly a měly děti kamarádky.

5.2.2 Výběr životního partnera

Vlastnost   Dimenzionální rozsah

Zamilovanost   Spontánní

Volba životního partnera má zásadní vliv na náš další život. Ve chvíli, kdy začínáme s někým „chodit“, obvykle ještě neuvažujeme o sňatku. Tato fáze vztahu nastává později. Většina mladých lidí při výběru partnera nepřemýšlí pragmaticky, dochází spíše k okouzlení a skutečné hodnoty partnera sledují až později. Volba životního partnera je věcí poměrně individuální. Nejčastěji respondentky odpovídaly, že se prostě jen zamilovaly. Pro Petru byl důležitým vzorem pro výběr partnera i její otec, říká: „*Asi podle mého tatky jsem si vybírala životního partnera.*“ Jarka uvedla, že důležité pro ni bylo taktéž slušné chování partnera: „*Když jsme se přeli, tak pokračoval dál ke mně ve slušném chování, což pro mě bylo vyloženě důležité.*“ Zajímalo mě také, zda respondentky při volbě partnera zohledňovaly i jeho rozhodnutí mít, nebo nemít děti. Většina z nich se s partnerem před vstupem do manželství o dětech buď bavila a partner souhlasil, nebo je přímo plánovali. Jen Radka na otázku, zda s manželem plánovali děti, odpověděla: „*Mně to bylo jedno, já jsem to neřešila, jako mladá holka jsem si dokázala představit život bez dětí.*“ Také Leona uvádí, že volba partnera nebyla ovlivněna jeho ochotou mít děti: „*Toto jsme neřešili v době před svatbou. Otázka dětí padla, až jsme dodělali bydlení a měli jsme pocit zabezpečení.*“

5.2.3 Podmínky rodičovství

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
Bydlení	Potřebné
Zaměstnání	Nezbytné
Manželství	Vhodné

Podmínky, které mladí lidé považují za podstatné pro narození dítěte, můžeme rozdělit do čtyř skupin. Jsou to ekonomické a materiální zabezpečení, splnění formálních podmínek (ukončené vzdělání, plnoletost), podpora druhých (rodiče, stát) a kvalitní partnerský vztah (Hamplová, 2000).

Ekonomické zajištění rodiny pro oslovené respondentky znamená stabilní zaměstnání s dostačujícím příjmem a to nejen manžela, ale i jejich, pokud nejsou na mateřské nebo rodičovské dovolené. Hlavní podíl příjmu rodiny zajišťuje muž. Ne však v každé rodině jeho mzda, případně plat stačí pokrýt veškeré výdaje, které rodina má. Proto je nutností i zaměstnání ženy, případně další zaměstnání muže. Na otázku, co jsi považovala za důležité, abyste mohli mít děti, se většina respondentek shodla v odpovědi vlastní bydlení. Jen Radka tuto podmínku neměla: „*Do souvislosti jsem to nedávala, že bychom museli mít svoje bydlení a potom děti.*“ Leona uvedla podmínku dobrého zdravotního stavu: „*Určitě to byl zdravotní stav, abychom byli oba dva v pořádku, protože mít postižené dítě mě docela děsilo. Ta otázka je tu v dnešní době docela častá.*“ Kvalitní partnerský vztah zdůraznila Petra: „*Abychom se měli rádi a byli spolu.*“ Předpokládám, že ostatní to brali jako samozřejmost. S tímto okruhem byla spojena i otázka, jak je pro ně důležitý sňatek. Nejradikálnější odpověď měla Andrea: „*Jako pro věřícího člověka byl pro mě i manžela sňatek východiskem k tomu, abychom mohli mít děti.*“ Petra, Soňa a Radka si myslí, že partneři by měli být manželé, pokud spolu mají děti. Vidí v něm větší jistotu pro děti. Jarka spatřuje v manželství spíše tradici. Nejvíce liberální názor má Leona: „*Nepřipadá mi to jako to podstatné, co člověk pro výchovu dětí potřebuje.*“ Dodává však, že vztahy procházejí proměnou a přijde fáze, kdy tento krok má své opodstatnění (společně nabytý majetek a zajištění).

5.3 Změny a hodnocení rodičovství po narození dětí

5.3.1 Změny po narození dětí

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
Děti	Plánované
Změna	Pozitivní

Narozením dětí nastává pro partnery zásadní zvrat v životě. Je nutné postarat se o dítě, přeorganizovat veškerý čas, sladit fungování celé rodiny. Tuto změnu všechny respondentky vnímaly spíše pozitivně. První děti se jim narodily poté, co je plánovaly. Andrea a Soňa plánovaly první dítě později, ne v době kdy přišlo, ale časem ano. Soňa to popsala slovy: „*Doufala jsem, že až postavíme barák, až ho zařídíme tak, jak si přejeme, tak přijdou děti. Ale realita byla někde jinde. Náhoda tomu pomohla a narodil se Tomášek.*“ Podobnou situaci popisuje i Andrea: „*Manžel tehdy byl po velkém úrazu. A vůbec jsme žili v takovém napětí, střídala se každý měsíc nějaká nemocnice, nějaká velká operace. A vzhledem k tomu, že jsem byla v takovém psychickém rozpoložení, tak jsem brala nějaké léky, které asi vyloučily antikoncepci, takže pro nás změna čekat dítě bylo něco obrovského, protože jsme s tím nepočítali. Asi to bylo to nejkrásnější, co mohlo přijít v té době.*“

Druhé dítě taktéž plánovali všechny oslovené ženy. Situace byla obdobná jako při plánování prvních dětí. Pro Soňu se celá situace zopakovala: „*Miša se taky povedla neplánovaně, ale byla v plánu. Stejně jsme dvě chtěli.*“ Druhé dítě s tak malým věkovým odstupem od prvního, neplánovala Leona: „*Pro mě to byl tak velký zásah do života, že druhé dítě jsem absolutně neplánovala, možná v horizontu pěti, šesti let.*“

Největší změna po narození dětí byla pro každou ženu jiná. Radka to hodnotila: „*Vůbec jsem nečekala, co budu mít za starosti. Věčně nevyspaná. Nemyslela jsem ani na sebe, ale abych zajistila to mimino.*“ Otázku volného času nastínila Leona: „*Byli jsme zvyklí užívat si, dělat co jsme chtěli, takže zásah to byl opravdu velký.*“ Jarka o volném čase říká: „*Nad nějakým volným časem jsme ani nepřemýšleli. Ani nás nenapadlo, že by nám vzala nějaký volný čas k něčemu jinému. Pro nás byla důležitá jen ona.*“

Na rodičovské dovolené zůstávaly vždy ženy. Jejich pohled na tuto konkrétní změnu mě zajímal. Je naprosto individuální a vliv na to má několik faktorů (spokojenost v zaměstnání, sociální izolace, partnerský vztah, komunikace s partnerem). Nejvíce ženy

ovlivňovala skutečnost, jak byly spokojené v zaměstnání. Petra hodnotí fakt, že zůstala na rodičovské, takto: „*Spíš jsem se na to hodně těšila. Už mě to nebavilo v práci a chtěla jsem dát i výpověď.*“ Radka přesto, že pro ni mateřství s odstupem času znamenalo velké odříkání, na skutečnost, že musela zůstat doma z práce, reagovala neutrálně: „*To, že jsem zůstala na mateřské, mně vůbec nevadilo.*“ Jarka tuto změnu přijala, tak jak přišla a nepřemýšlela o ní. Řešit ji začala až po dvou letech na rodičovské dovolené: „*Je potřeba přemýšlet o tom, co bude dál, jestli začnete plánovat další dítě, nebo půjdete do práce.*“ Soňa taktéž přijala skutečnost, že bude muset zůstat s dítětem, neutrálně: „*Brala jsem to tak, že je dítě a budu dělat jiné věci, nebudu dělat práci a budu doma.*“ Negativní změna to byla pro Leonu, uvádí: „*Zůstat doma z práce, to byla změna, která mě hodně překvapila spíš negativně.*“ Andrea měla pocit osamocení, který řešila: „*Já jsem po třech měsících, co jsme měli Pavlíčku, začala vyučovat doma, aby aspoň dvakrát týdně mně sem docházely děti a bylo tady živo.*“ Myslím si, že z tohoto důvodu Leona a Andrea během rodičovské dovolené pracovaly. Andrea pracovala při obou dětech, Leona začala pracovat, když byl mladšímu synovi rok. Zdůvodňuje to: „*Dostala jsem velmi výhodnou nabídku zaměstnání a do práce jsem nastoupila.*“ Dále zdůrazňuje pomoc babiček s hlídáním mladšího syna, než mohl ve třech letech nastoupit do školky.

5.3.2 Hodnocení dosavadního rodičovství

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
Zodpovědnost	Vysoká
Radost	Velká
Výchova	Důležitá

Rodičovství ženy hodnotily pozitivně, i když připouštěly i těžkosti. Pro všechny znamená starosti, radosti nebo štěstí. Radka k tomu říká: „*No hodně starostí a zas je to takové štěstí, že bych to nevyměnila.*“ Leona zhodnotila své rodičovství jako komplexní celek: „*Zodpovědnost. Velká zodpovědnost za dva lidi, které člověk vychovává, předává jim svoje znalosti, zkušenosti, připravuje je do života. Velká láska, která je nad všechno. Člověk je schopen se obětovat pro ty děti. Jsou to povinnosti, starosti i radosti.*“ Petra spatřuje rodičovství především ve výchově: „*Určitě vychovat ty děti, aby dobře vystudovaly, do života se měli dobře a byli šťastní.*“ Za negativa rodičovství považuje ztrátu času, který by mohla

věnovat sobě, ale rozhodně této ztráty nelituje. Jarka spatřuje své rodičovství především v zodpovědnosti, která bude trvat podle ní doživotně. V dětech vidí smysl svého života a říká: „*Nedokázala bych si představit život bez dětí.*“ Soňa zdůrazňuje také zodpovědnost, a v dětech vidí vklad do budoucnosti. Za problém dnešní doby považuje výchovu: „*Přijde mi jako nadlidské úsilí. Člověk se může doma snažit, ale společnost není moc ideální, celkové povědomí to kazí.*“ Rodičovství pro Andreu je velkou radostí a naplněním role ženy: „*Takové naplnění ženského vnitřního já. Myslím si, že pro každou ženu je to obrovské naplnění.*“

5.3.3 Plánování třetího dítěte

Vlastnost   Dimenzionální rozsah

Další dítě   Neplánované

Rodiny se třemi dětmi jsou v dnešní společnosti spíše vzácností. Tvoří 10 % ze všech rodin s dětmi. Proto i mě zajímal názor žen na třetí dítě. Většina se jich vyjádřila, že třetí dítě neplánují. Jen Leona řekla, že o třetím dítěti s manželem uvažují: „*Že bychom to plánovali, se vyloženě říct nedá. Určitě ty myšlenky tam jsou.*“

Na přímý dotaz, co by se stalo, kdyby otěhotněly, zápornou odpověď měly Radka s Jarkou. Radka: „*Nenechala bych to dojít do konce.*“ Jarka: „*Nechala bych si to vzít.*“ Pro Soňu by další těhotenství znamenalo rozhodování: „*To fakt nevím, to by bylo velké dilema.*“ V případě dalšího těhotenství by si dítě nechala Petra: „*Kdybych otěhotněla, tak bych byla moc šťastná.*“ I Andrea se vyjádřila kladně: „*Určitě bychom si to nechali.*“ Postoj Petry a Andreji mě nepřekvapil. Tyto dvě ženy totiž tři děti plánovaly už v období dospívání.

Dodatky respondentek

Zajímalo mě, zda můj pohled na zvolené téma byl vyčerpávající. Proto jsem se všech respondentek zeptala, jestli by chtěly ještě něco dodat. Radka, Leona a Petra této možnosti nevyužily. Soňa s Jarkou vyjádřily zodpovědnost za rozhodnutí mít děti. Soňa to řekla příslovím: „*Když jsme se dali na vojnu, tak musíme bojovat.*“ Zodpovědnost za svá rozhodnutí zdůraznila i Jarka: „*Já si myslím, že je každého rozhodnutí, kolik dětí má mít, kolik si uzná za vhodné, a každý by měl nad tím přemýšlet kolik dětí mít, protože potom je to starost na celý život a ne mít děti a nepostarat se o ně. O děti se musíme starat, staneme se*

rodiči a musíme to brát, tak jak to je.“ Andrea na závěr dodala: „Když jsem začala studovat na gymnáziu, tak jsem měla představu, že budu budovat kariéru, že kdoví kdy ty děti přijdou. Nakonec když se člověk zamiluje, uvažuje úplně jinak a teď si myslím, že se dá lehce skloubit kariéra i to dítě. Jak si někteří myslí že ne, tak se to určitě dá.“

5.4 Shrnutí výzkumu

Praktická část bakalářské práce zkoumala postoj žen k opakovanému rodičovství. Zaměřila jsem se na oblast představ o rodičovství v mladém dospělosti, výběr životního partnera, podmínky, které považují ženy za důležité proto, aby mohly mít děti, změny po narození dětí a hodnocení dosavadního rodičovství. Ženy oslovené ve výzkumu jsou ve věku, kdy by ještě mohly mít další děti, proto mne zajímal jejich postoj k tomu, co by se dělo, kdyby, tato skutečnost nastala. Podkategorie širší rodina, ekonomická situace a partnerský vztah poskytují náhled do současného života žen.

Představu o ideálním počtu dětí v období dospívání měla většina žen. Jen jedna tuto představu neměla, a k rozhodnutí mít děti přispěla stimulace okolím. Za ideální počet dětí nejčastěji považovaly dvě. Nejvíce představu zdůvodňovaly předpokládanou ekonomickou situací. Tři děti plánovalo do budoucího života méně žen, a to na základě modelu orientační rodiny.

O dětech se ženy s partnerem před svatbou většinou bavily, ale trvalý vztah s následným manželstvím převážně nespojovaly s jeho ochotou mít děti.

Za důležitou podmínku, která by měla být splněna, než se narodí dítě, považovaly vlastní bydlení. Přiřadit ji můžeme skutečnosti, že ženy, které ji zmínily, buď už vlastní bydlení s manželem měly, nebo dokončovaly. Z dalších podmínek byl uveden ještě zdravotní stav, stabilní zaměstnání a dobrý partnerský vztah. S tímto okruhem byla spojena i otázka, jak je pro ně samotné důležité sňatek. Většina myslí, že partneri by měli být manželé, pokud spolu mají děti. V manželství spatřují stabilnější prostředí pro děti.

Za největší změnu považovaly narození samotného dítěte a péči o něj. Ztrátu volného času hodnotily individuálně a většina na tuto změnu byla připravena. Nutnost zůstat doma ze zaměstnání byla hodnocena spíše neutrálně a negativně. Zřejmá byla souvislost se spokojeností v něm.

Třetí dítě většina žen již neplánuje. Ovšem v případě, že by otěhotněly, pouze dvě jsou rozhodnuty těhotenství ukončit. Případné těhotenství by zvažovala jedna. Ostatní by si dítě nechaly. Model rodiny se třemi dětmi je bližší těm, co už tři děti v období dospívání plánovaly, anebo v něm vyrostly.

Rodičovství ženy hodnotily pozitivně. Znamená pro ně především zodpovědnost za rozhodnutí mít děti, předávání znalostí a zkušeností. Děti jsou pro ně velkou láskou a smyslem života, případně naplněním role ženy.

Výsledky výzkumu by mohly posloužit ve vyučovacím předmětu devátých tříd základních škol: Výchova ke zdraví. Tento předmět má ve své náplni také výchovu k rodičovství. Dospívající by prostřednictvím této práce byli seznámeni se zkušenostmi druhých, a na základě předložených témat si k nim vytvořili vlastní postoje.

Přestože se práce tímto tématem přímo nezabývá, její přínos spatřuji i v nutnosti většího docenění pomoci prarodičů mladým rodinám, jako zdroje pomoci, bez kterého se lze obejít jen s velkými těžkostmi. Společnost s tímto zdrojem pomoci počítá jako se samozřejmostí. Ovšem není dostupná všem. Pokud mladá rodina prarodiče již nemá, nebo jsou ještě pracovně vytížení, stává se problém s hlídáním dětí velmi obtížně řešitelným.

ZÁVĚR

Pokud si děti člověk v životě nepřeje, je lepší, když je nemá. K rozhodnutí, že v životě člověk chce mít děti, by měl dospět po zralé úvaze. Ve chvíli, kdy se staneme rodiči, zůstáváme jimi se všemi povinnostmi, radostmi i starostmi až do konce života. Je to role nesmírně krásná a náročná. Děti nás obohacují dětským pohledem na svět, neobyčejnou vynalézavostí a bezprostředností jim přirozenou. Dokáží do každé chvílky, kterou s nimi strávíme, vnést kouzlo, které se už nezopakuje, ale příště přijde jiné, jinak krásné. Těšíme se s nimi z jejich úspěchů, pláčeme společně nad jejich prohrami. Utěšujeme je, hrajeme si s nimi nebo si povídáme, a ony nám to vrací láskou, úsměvem, radostí. Není nic krásnějšího pro ženu.

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala postojem žen k opakovanému rodičovství. Jejím cílem bylo zjistit, jestli ženy rodičovství plánovaly, zda výběr životního partnera byl ovlivněn jeho ochotou mít děti. Dále jsem se zaměřila na změny po narození dětí a hodnocení dosavadního rodičovství.

V teoretické části jsem se soustředila na rodinu, blíže jsem se věnovala jejím funkcím a popisu současné rodiny. Druhá část byla věnována partnerství a partnerskému vztahu. Především v kapitole volba partnera je popsáno několik praktických rad pro život, jako jsou vzájemná očekávání partnerů při společném soužití a faktory zvyšující rizikovost manželství, které lze detekovat ještě před jeho uzavřením. Kapitola partnerský vztah blíže popisuje přechod mezi volbou partnera, nesezdaným soužitím a manželstvím. Věnuje se stále se zvyšujícímu počtu dětí, které se rodí nesezdaným párům a svobodným matkám. V poslední kapitole teoretické části jsem se věnovala komplexnímu pohledu na rodičovství. Úvodem je popsána motivace, která k němu směřuje, dále přechod k rodičovství, rodičovské role, a to jak role matky, tak především role otce. Zahrnula jsem zde i podmínky odpovědného rodičovství. V závěru se zabývám narozením dítěte, a jeho vlivem na partnerský vztah rodičů.

V praktické části jsem se věnovala výzkumu postoje žen k opakovanému rodičovství. Při jeho realizaci jsem se zaměřila na hodnocení rodičovství a rozdíly mezi představou o něm v období dospívání, a současným stavem. Použila jsem metodu polostrukturovaných rozhovorů s ženami, které v současné době mají dvě děti. To mi umožnilo získat jejich mírně

kritický pohled na dosavadní rodičovství. Všechny ženy byly moc ochotné. Otázkám většinou porozuměly a jejich odpovědi byly upřímné.

Ženy dosavadní rodičovství hodnotily pozitivně, byly na ně připraveny a znamená pro ně především zodpovědnost a radost, kterou jim děti dávají.

Zpracováním této bakalářské práce jsem si rozšířila pohled na partnerské vztahy, fungování rodiny a rodičovství. Poznala jsem, že jedinečnost rodičovství spočívá v jeho přístupu k němu. I když někdy přijde naprosto neočekávaně, může být s odstupem času hodnoceno jako to nejlepší, co v té době člověka potkalo.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1]GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992. ISBN 80-8560-528-7.
- [2]GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
- [3]GURRENTZ, S. *Maminkou spokojeně a bez stresu*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-679-9.
- [4]HAMPLOVÁ, D. Postoje k manželství a rodičovství. In Fialová, L. et.al. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: SLON, 2000. s. 67-96. ISBN 80-85850-87-7.
- [5]HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- [6]HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. Vyd.3. Brno: Doplněk, 2006. ISBN 80-7239-192-5.
- [7]KICZKOVÁ, Z. Sociální mateřství: koncepce a příběh. In HANÁKOVÁ, P., HECZKOVÁ, L., KALIVODOVÁ, E.(eds.) *V bludném kruhu: Mateřství a vychovatelství jako paradoxy modernity*. Praha: SLON, 2006. s. 417-434. ISBN 80-86429-49-0.
- [8]KŘÍŽKOVÁ, A. et.al. *Práce a péče: Proměny "rodičovské" v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*. Praha: SLON, 2008. ISBN 978-80-86429-94-6.
- [9]MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.
- [10]MATĚJČEK, Z. *Škola rodičů*. Praha: MAXDORF, 2000. ISBN 80-85912-29-5.
- [11]MATĚJČEK, Z., POKORNÁ, M., KARGER, P. *Rodičům na nejhezčí cestu*. Praha: H &H, 2004. ISBN 80-7319-023-0.
- [12]MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Vyd.3. Praha: SLON, 2003. ISBN 80-86429-19-9.
- [13]MAŘÍKOVÁ, H. et.al. *Proměny současné české rodiny*. Praha: SLON, 2000. ISBN 80-85850-93-1.
- [14]MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: SLON, 1999. ISBN 80-85850-75-3.

- [15]MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006. ISBN 80-86429-58-X.
- [16]PLÁŇAVA, I. *Manželství a rodiny*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-039-2.
- [17]RHEINWALDOVÁ, E. *Rodičovství není pro každého*. Praha: Motto, 1993. ISBN 80-901338-4-3.
- [18]SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.
- [19]STAŠOVÁ, L. Rodina jako výchovný a socializační činitel. In KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. (eds.) *Člověk-prostředí-výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. s. 78-85. ISBN 80-7315-004-2.
- [20]STRAUSS, A. L., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 808583460X.
- [21]ŠMOLKA, P. *Muž a žena-návod k použití*. Vyd.2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-573-8.
- [22]ŠVAŘÍČEK, R. et.al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [23]VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

Seriálové publikace:

- [25]HONZÁK, R. Biopsychosociální rizika hrozící dítěti, náhradní i biologické matce jsou příliš velká. *Psychologie dnes*. 2010, č. 6, s. 40. ISSN 1212-9607.

Internetové zdroje:

- [26]Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2009. [online]. Praha: Český statistický úřad 2010 [cit. 2011-04-04]. Dostupný z WWW.
<[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F003C8F14/\\$File/400710.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F003C8F14/$File/400710.pdf)>.
ISBN 978-80-250-2036-4.
- [27]MALÝ, Z. *Výsledky léčby*. [online]. Brno: Unica: Klinika pro léčbu neplodnosti a ženských nemocí 2010 [cit. 2011-04-04]. Dostupný z WWW.
<<http://www.unica.cz/cs/vysledky-lecby.html>>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Č. Číslo

Např. Například

Tab. Tabulka

Tzn. To znamená

SEZNAM TABULEK

Tab. Č. 1. Počty živě narozených dětí podle statusu matky

Tab. Č. 2. Složení výzkumného vzorku

SEZNAM PŘÍLOH

P I Okruhy témat rozhovorů

PŘÍLOHA P I: OKRUHY TÉMAT ROZHovorŮ

Vzhledem k cíli výzkumu byly definovány tyto okruhy témat rozhovorů:

- Popis rodiny včetně širší rodiny
- Ekonomická situace rodiny
- Partnerský vztah
- Představa o plánovaném počtu dětí
- Okolnosti, které ovlivnily výběr partnera
- Podmínky rodičovství
- Plánování počtů a narození dětí
- Změny po narození dětí
- Hodnocení dosavadního rodičovství
- Plánování třetího dítěte